

Art. IV. Solvuntur reliqua Objectiones.	285	Art. V. Solvuntur reliqua Objectiones.	445
Art. V. Aliqua quaesita huc spectantia.	291		

QUÆSTIO II.

De Malitia Peccati.

Art. I. An Malitia Peccati mortalis sit infinita.	294
Art. II. Solvuntur Objectiones.	301
Art. III. An pura creatura possit condigne satisfacere pro peccato mortali, vel veniali.	311
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	326
Art. V. Solvuntur reliqua Objectiones.	335

QUÆSTIO III.

De Valore Meritorum Christi.

Art. I. An, & unde Merita Christi sint infinita.	347
Art. II. Solvuntur Objectiones.	353
Art. III. An homo possit obligari, vel actu obligetur DE, ex rigore justitiæ commutativæ.	366
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	373
Art. V. An DEUS possit obligari Creaturæ ex justitiæ commutativæ.	381
Art. VI. Solvuntur Objectiones.	386
Art. VII. Solvuntur reliqua Objectiones.	390
Art. VIII. An Christus satisfecerit ex rigore justitiæ.	399
Art. IX. An Christi satisfactio fuerit superabundans.	401
Art. X. Solvuntur Objectiones.	408

DISPUTATIO IV.

De Vi Meritoria Operum Christi. 414

QUÆSTIO I.

De Libertate Christi.

Art. I. An, & unde Christus Dominus habeat impeccabilitatem.	415
Art. II. Solvuntur Objectiones.	420
Art. III. An, & quam libertatem habuerit Christus Dominus ad moriendum.	427
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	436

QUÆSTIO II.

De Objectis Meritorum Christi.

Art. I. Quid, & quotuplex sit Meritum.	451
Art. II. An Merita Christi sint Impetratoria, vel Compensativa.	458
Art. III. Solvuntur Objectiones.	466
Art. IV. Solvuntur reliqua Objectiones.	475
Art. V. An, & quid Christus sit meritis sibi, Angelis, & hominibus.	485
Art. VI. Solvuntur Objectiones.	497
Art. VII. Solvuntur reliqua Objectiones.	507
Art. VIII. An, & quid Beatissima Virgo, ac Progenitores Christi sint meriti, in ordine ad Incarnationem.	519
Art. IX. Solvuntur Objectiones.	524

DISPUTATIO V.

De Intellectu, & Voluntate Christi. 532

QUÆSTIO I.

De Intellectu Creato Christi Domini.

Art. I. An in Christo detur intellectus creatus, & voluntas creata.	533
Art. II. An Christus ante mortem habuerit visionem beatificam, vel alias scientias.	540
Art. III. Solvuntur Objectiones.	548
Art. IV. Quenam objecta per has scientias Christus cognoverit.	550
Art. V. Solvuntur Objectiones.	575

QUÆSTIO II.

De Voluntate Creato Christi Domini.

Art. I. An, & à qua forma substantiæ sanctificetur voluntas creata, seu humanitas Christi Domini.	584
Art. II. Solvuntur Objectiones.	589
Art. III. Quam gratiam habitualement habuerit Christus, & B. Virgo.	600
Art. IV. Solvuntur Objectiones.	611
Art. V. An gratia habitualis denominet Christum filium DEI adoptivum.	621
Art. VI. Solvuntur Objectiones.	627
Art. VII. An, & quomodo conveniat Christo ratio Capitis.	638

TRACTATUS THEOLOGICUS.

In Tertiam Partem

DIVI THOMÆ AQUINATIS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Apienter Angelicus, cum per quinquaginta novem quaestiones priores, tertiae partis Summæ Theologicæ, de Verbi Divini incarnatione, passione, ac morte, tanquam de fonte egisset, inde quaestione sexagesima ad rivos prosequendos descendit, scilicet ad explananda sanctissima sacramenta, de quibus sic scribit S. Augustinus tract. 15. in Joan. ante medium: De latere in cruce pendens lancea percusso, sacramenta Ecclesiæ proflexerunt. Sed & alii SS. Patres passim docent, è latere morientis DEI, novæ legis sacramenta fluxisse, seu flumina celestium gratiarum. De his igitur nunc etiam agendum est nobis: non tamen omnium explanationem tentabimus, sed pro more hie recepto, primò de omnibus tractabimus quaestiones genericas (qua tamen occasione multa, pluribus peculiariter, exponemus) tum verò de quibusdam quædam in specie, potissimum autem de sacrosancta Eucharistia ex professo plura examinabimus.

DISPUTATIO I.

De Essentia Sacramentorum.

2. SI circa ullum dogma palam se proferat spiritus vertiginis hæreticorum, maximè se proferat circa sacramenta, sive nomen, sive substantiam, sive numerum eorum spectemus. Displicet illis in primis vox sacramentum: dein etiam longè aliam substantiam, seu essentiam iis affingunt, quam à Christo institutore acceperint, nec tamen semper eandem. Vel maximè autem circa eorum numerum variant, adeò, ut modò duo, modò tria, modò quatuor, plura, vel pauciora, pro diversitate temporis statuant, non sinè maximo inconstantia in re gravissima probro. Nos quidem controversas de sacramentis quaestiones Polemicis Theologis

de plurimum relinquemus: attamen magis scholasticas copiosius pertractabimus: & hæc quidem prima disputatione, de nomine, essentia, existentia, numero, & partibus sacramentorum agemus.

QUÆSTIO I.

De Definitione Sacramenti in genere.

ARTICULUS I.

Quid censendum de voce Sacramentum.

3. Hæreticis nostri temporis adeò invidium est, quidquid Ecclesiæ Catholica tenet, ut vel voces ab ea usurpatas carpere studeant. Lutherus l. de captiv. Babil. c. de matrimonio, clamat: Non habet universa Scriptura Sancta hoc nomen sacramentum in ea significatione, qua noster usus est. Potest tamen homo inconstans, dum contra Carolostadium, & Zvinglium, vocem hanc improbant, scribit, hos duos, & seipsum reprehendit: & quidem in Carolostadium l. contra caelest. prophetas part. 2. sic insurgit: Imo verò placet vox ista; nec enim DEUS in sacris literis usquam prohibuit, ne ejusmodi voce uteremur: & quis tandem es Carolostadi, ut te ponas loco DEI, & nobis prohibeas, quod ille non prohibuit? & iterum: Quis ergo tibi dedit potestatem prohibendi, quod DEUS non prohibet? an non est verus inimicida, qui se ponit loco DEI super nos, & auferi nostram libertatem? Hanc vocem ex professo etiam impugnat Carolostadius l. de imaginibus, & sacramentis. item Zvinglius l. de vera, & falsa relig. Calvinus autem l. 4. instit. c. 14. §. 13. ait, se nolle de ea contendere, quanquam antiqui hanc significationem pro libitu huic voci tribuerint.

Notandum est autem, Biblia Sacra initio non fuisse latine conscripta, sed partim hebraicè, partim græcè; unde non ipsa vox sacramentum, sed alia æquivalens, in iis qua-

querenda est, qualis est hæc græca *Μυστήριον*, quæ latinitate donata pronunciat *mysterium*. Rursus sciendum est, juxta latinæ linguæ auctores, vocem *sacramentum* derivatam esse à sacro, & apud profanos scriptores duplicem habuisse significationem; nam primò significabat pecuniam, à duobus litigantibus, pignoris loco apud flaminem supremum depositam, ita, ut vincens suam partem reciperet; alter causâ cadens suam ærario relinqueret. Secundò significabat juramentum quodeunque religiosè factum; hinc nota phrasis, *sacramentum dicere imperatori*.

4. Apud sacros verò scriptores vox *sacramentum* idem significat, ac *mysterium*, cujus vocis, ut Bellarminus tom. 3. *controv. gener. 1. de sacramentis. l. 1. c. 8.* advertit, tres sunt significationes. Primò significat ceremoniam, qua homines initiantur; & in hac significatione hanc vocem accepit S. Ambrosius, quando ex suis libris unum, in quo tractat de baptismo, & SS. Eucharistia, inscripsit: *De initiandis*, seu (ut habent quædam editiones) *de iis, qui mysteriis initiantur*. Secundò significat hæc vox rem secretam; & hinc etiam gentiliū ceremoniæ; quia noctu, & secreto fiebant, vocabantur mysteria. In hac etiam significatione accepit hanc vocem Christus Dominus *Matth. 13. v. 11. Vobis datum est, nosse mysteria regni celorum*. Tertio significat signum rei secretæ; & in hac significatione figuræ testamenti veteris; quia significabant arcana futura in testamento novo, dicuntur mysteria. Ex eadem ratione mysteria quoque dicuntur parabole Christi Domini, itémque visiones apocalyptice.

Similiter vox *sacramentum* significat 1. ceremoniam, qua initiantur, vel consecrantur homines obsequio Divino; & sic ait S. Augustinus *l. 15. de civit. DEL c. 26. Inde*, seu de latere Christi, lanceâ perforato, *sacramenta mandantur*, quibus credentes initiantur 2. significat rem secretam: sic dicitur, *Sap. 2. v. 22. Nescierunt sacramentum DEL & ad Ephes. 1. v. 9. Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue*. 3. significat signum rei secretæ, præsertim sacre: sic *Daniel. 2. v. 30.* de somnio Nabuchodonosoris dicitur: *Mibi... sacramentum hoc revelatum est. & ad Ephes. 5. v. 32.* de conjunctione viri, & mulieris per matrimonium, dicitur: *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia: id est, in Christo, & Ecclesia, eorūque conjunctione significanda.*

5. Hæc tres significationes vel maximè conveniunt iis septem, quæ Catholici sacramenta dicimus; nam 1. sunt *ceremonia sacra*, quibus homines DEO consecrantur, quo sensu hanc vocem accipiunt SS. Ambrosius, & Augustinus *num. præced. citati*, & S. Thomas *1. 2. q. 102. a. 5. in corp. dicens: Sacramenta proprie dicuntur illa, quæ adhibebantur DEL cultoribus ad quandam consecrationem, per quam scilicet deputabantur quodammodo ad cultum DEL. 2. sacra-*

menta sunt etiam signum rei sacre, & quidem secretæ, nempe gratiæ conferendæ, quæ est res sacra, atque secreta, seu non omnibus nota, minus omnibus patens.

Sunt 3. sacramenta etiam res arcane; quia solis fidelibus notæ, nec aliis facile prodendæ, & præsertim primis Ecclesiæ temporibus non facile proditæ, ut colligitur ex S. Dionysio de *Ecclesiast. Hierarchia c. 1. vel initio*. & S. Cyrillo Hierosolymitano, qui in *præfatione catecheson* sic scribit: *Nihil dicas externo; mysteria enim tibi, & spem futuri sæculi tradidimus... Catechumenus, si audiat mysteria à fidei... arguit rem ignotam, ditæque irridet: fidelis verò tanquam proditor condemnatur*. Item S. Basilus de *Spiritu S. ad Amphilo- schium c. 27.* sic scribit: *Consecramus autem aquam baptismatis, & oleum unctionis: præterea ipsum, qui baptismum accipit: ex quibus scriptis? Nonne à tacita, secretæque traditione? Nonne ex privata, & arcana hac traditione? Nonne ex doctrina, quam Patres nostri in silentio, quod curiosos, & otiosos submovent, servarunt? Pulchre quidem illi, nimirum docti, arcanorum venerationem silentio conservari. Nam qua nec intueri fas est non initiatis, qui conveniebat, horum doctrinam publicitus circumferri scripto? Tum referens etiam Moysen multa mysteria abscondisse, subjungit: *Ad eundem profectò modum, & qui in primordiis Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli, & Patres, in occulto, silentioque, mysteriis suam servare dignitatem; neque enim omnino mysterium est, quod ad populares, ac vulgares aures esset. Hac ratio, cur quædam citra scriptum tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem vulgo veniret in contemptum.**

Ex his habetur, falsò afferere sectarios, in Scripturis non accipi hoc nomen, in eo sensu, in quo nostris sacramentis conveniat; nam ex verbis Apostoli ad *Ephesios*, quæ *n. 4.* adduximus, habetur, matrimonium vocari sacramentum, eo etiam in sensu, in quos nos vocem *sacramentum* accipimus. Quamvis autem adversarii negent, matrimonium esse sacramentum, saltem negare non possunt, quòd ex Sacris Scripturis habeatur, eam vocem *sacramentum* significare signum rei sacre: cur igitur non liceat Ecclesiæ, illam eandem vocem à significatione generica contrahere ad magis specificam? præsertim, cum hoc jam fecerint antiquissimi Patres, qui hac voce usi sunt ad significandum baptismum, Eucharistiam, & alia hujusmodi sacra symbola, ut Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Hilarius, Augustinus, Hieronymus, & alii, ac passim omnes posteriores cum Conciliis: quibus utique plus inest autoritatis, quam hæreticis, vel quibusdam grammaticis, è vocum cortice, nescio, quid inuiciter excutere molientibus.

—*—*—*—

ARTI-

ARTICULUS II.

Quenam sit Definitio Sacramenti.

6. **L** Is de nomine est, qualis definitio sacramenti adstrui debeat: acriter tamen est agitata à magnis viris, è quibus quilibet fermè alterius opinionem copiosè retellit, quintamen meliorem in medium proferat, aut talem, ut non aequaliter ab aliis impugnetur. Difficultas in eo stat, ut assignetur conceptus, qui univoce explicet sacramenta, veteris simul, ac novæ legis, & sacramentis solis conveniat, exclusis, quæ sacramentalia vocantur: itémque exclusis sacrificiis, & aliis pluribus, quæ difficulter possunt, à sacramentis in genere sumptis fecerni. Cum enim, ut suo loco docebimus, sacramenta novæ legis caudent veram sanctitatem internam, seu gratiam habitualement: sacramenta autem veteris legis, tantum caufaverint, autem sanctitatem externam, seu legalem (quam etiam caufant variæ ceremoniæ, e. g. consecratio Abbatis, ritus, & exorcismi, ante baptismum adhiberi soliti, aliqua etiam sacrificia &c.) difficile est invenire prædicatum, quod sacramentis quidem omnibus univoce conveniat, non autem aliis ceremoniis &c.

Mihi non vacat singulorum sententias referre, aut oppugnare: qui de his plura cupit rescire, velit tantum aperire Lugonem, Dicastillo, & præsertim Arriagam: & licebit in iis legere, secundum longum, & latum, allatas, ac refutatas, plurium definitiones. Sed nec necesse videtur resellere aliorum sententias: & potest nostra fors stare cum una, vel altera definitione sacramenti, ab aliis statuta; quod enim videntur philosophi dicere, unius rei duplicem definitionem dari non posse, adeoque, si statuat una, alias omnes eo ipso improbari: id quidem concedo, verum esse de rigorosissima, & ad omnes minutias logicas exactissima definitione: nego autem, necessariò verificari debere de definitionibus tantum descriptivis, & primariis duntaxat leges servantibus, ut scilicet conveniant omni, & soli, sintque clariores definito, quem nos duntaxat de sacramentis dare contendimus. Equidem non foret adeò difficile, aliis quibusque suam difficultatem objicere: sed non videtur operæ pretium.

7. Dico igitur cum Arriaga *tom. 7. tract. de sacramentis in genere disp. 1. sec. 5. n. 44.* Sacramentum genericè sumptum convenienter sic potest definiti: *Sacramentum est ceremonia sacra, sensibilis, stabilis, in pignus gratiæ instituta.* Explico singula. In primis dicitur *ceremonia sacra*, seu aliquis cultus DEO oblatas (ceremonia enim ex S. Thoma *1. 2. q. 99. a. 3. in corp.* significat cultum DEL) talem autem cultum DEL debere esse sacramentum, docent auctores communiter cum eodem Angelico *1. 2. q. 102. a. 5. in corp.* ita loquente: *Sacramenta proprie dicuntur illa, quæ adhibebantur DEL cultoribus ad quandam consecrationem, per*

quam scilicet deputabantur quodammodo ad cultum DEL. Idem fusè probatur ab Eximio Doctore *tom. 3. in 3. p. disp. 1. sec. 1.*

Sanè quæcunque defacto numerantur inter sacramenta, tum novæ, tum veteris legis, sunt talis ceremoniæ. Sic veteris legis sacramenta censentur ex S. Thoma *1. 2. q. 102. a. 5. in corp.* circumcisio, esus agni paschalis, certæ purificationes, & expiationes: quæ sacramenta erant omnibus communia: respectu verò sacerdotum erant etiam sacramenta ordinatio ipsorum, esus panum propositionis, oblatio victimarum, ablutio manuum, & pedum, ratio capillorum &c. quæ omnia, ut patet, erant ceremoniæ sacre.

De sacramentis legis gratiæ clarè patet, ex eorum administratione, esse ceremonias sacras: & S. Augustinus, *epist. 23.* sapienter dicit, parvulum, aut alium hominem, baptismo, vel etiam verbis, seu formâ baptismi, *consecrari*: qui effectus sacris ceremoniis convenit. Idem S. Augustinus, atque Ambrosius citati *n. 4.* item SS. Cyprianus, Hilarius, & alii cum S. Thoma *num. præced.* citato dicunt, sacramentis consecrari, vel initiari homines. Ex quo ulterius sequitur, quòd à quolibet sacramento causetur in suscipiente aliqua *sanctitas externa* seu, ut aliquando vocatur *legalis*; hæc enim aliud non est (ut rectè Arriaga *cit. disp. 1. sec. 2. n. 13.* ait) quàm formalissime ulus ceremoniæ sacre, per quam, saltem extrinsecè, consecramur.

8. Dicitur 2. *sensibilis*, qua voce non significatur, quòd omnes partes sacramenti debeant esse immediatè sensibus perceptibiles; nam e. g. contritio in sacramento poenitentiae, aut Christus in Eucharistia, non sunt immediatè sensibiles: sed tantum significatur, quòd sacramentum debeat esse tale quid, cujus saltem aliqua partes sint immediatè sensibiles, per quas alia partes reddantur mediatè sensibiles: e. g. in sacramento poenitentiae debet esse immediatè sensibilis confessio, per quam mediatè sensibilis fiat contritio: in sacramento Eucharistiæ debent esse immediatè sensibiles species Eucharistiæ, per quas mediatè sensibilis fiat Christus. Illud autem prædicatum *sensibile* competit sacramento essentialiter, ut docent Patres, & Theologi omnes, qui per sacramentum non intelligunt aliud, quàm signum sensibilis. Unde, si DEUS (sicut posset) institueret in signum practicum gratiæ aliquem actum, purè internum voluntatis humanæ, vel Angelicæ, iste non esset sacramentum; quia hæc vox (ut rectè ait Gabriel *in 4. disp. 1. q. 1.*) ex usu loquentium, non usurpatur, nisi pro signo sensibili.

Dicitur 3. *stabilis*, per quod non intelligitur aliquid ita permanens, ut opponatur enti transeunti (nam omnia sacramenta, exceptâ Eucharistia, consistunt in actione transeunte) sed intelligitur aliquid, stabiliter, seu in constantem usum communitatis, institutum, ita, ut saltem per notabile tempus administraretur, eodem modo, ac ritu.

A 2

Hanc

Hanc stabilitatem requiri ad sacramentum communiter docent Theologi: & rectè probat Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 1. sec. 3. §. Dicentis. inductione omnium sacramentorum, tum veteris, tum novæ legis. Certè, licet de sacramentis veteris legis, eorumque numero, definitio Ecclesiæ non habeatur, tamen communiter Theologi videntur supponere, omnia illa, quæ sacramenta fuisse communiter admittuntur, fuisse stabili lege instituta.

9. Ex quo colligitur, hanc vocem sacramentum non fuisse ab Ecclesiâ attributam, nisi cæremoniis stabilibus: sicut diximus, non fuisse attributam, nisi signis sensibilibus: & in his quæstionibus de voce acquiescendum est auctoritati, & voluntati instituentium. An aliz rationes, à Suarezio loco num. præced. citato adductæ, vim habeant, nolim decidere. Opponitur iis paritas cum sacrificio, quod etiam stabile debere esse eadem rationes probarent; non enim magis sacramentum, quàm sacrificium est cæremonia religionis, per quam invicem populi discernuntur &c. & tamen sacrificium Abrahæ, si completum fuisset, & sacrificium Christi Domini in cruce consummatum, non fuere stabilia.

Jam verò quàm diu sacramentum debeat durare, certò definiri non potest; quòd enim aliqui requirant durationem tantam, quanta est duratio legis, cujus est sacramentum, videtur sine sufficienti fundamento dictum, etque sententiæ Arriagæ tom. 7. tract. de sacram. in genere. disp. 1. sec. 4. n. 38. opponit, quòd lex naturæ non dum cessaverit in Abrahamo; cum duraverit adhuc quadringentos circiter annos, usque ad Moysem: at verò cessaverit remedium illud, seu sacramentum legis naturæ, pro parvulis ab originali liberandis institutum, cui successit circumcisio, à DEO Abrahæ, & posteris ejus præcepta. Quam autem stabilitas sufficiat, & an e.g. duratio centum annorum, vel plurium, aut pauciorum requiratur, resciri non potest.

10. Dicitur 4. in pignus gratiæ instituta, & per has voces sacramenta potissimum differunt ab aliis cæremoniis, signis, vel rebus, quæ aliis videntur cum iis similitudinem habere. Per gratiam autem intelligitur gratia sanctificans, seu habitualis, quam quodlibet sacramentum debet figurare, seu significare: imò quodlibet sacramentum novæ legis non tantum debet significare quomodocumque, sed causativè, seu tanquam causa gratiæ, ut clarè habetur ex Concilio Florentino in decreto Eugeni pro Armenis, ubi sic habetur: *Novæ legis septem sunt sacramenta, videlicet baptisimus, confirmatio, Eucharistia, penitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium: quæ multum à sacramentis differunt antiquæ legis; illa enim non causabant gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant; hæc verò nostra, & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.*

Idem inferitur ex Concilio Tridentino. sess. 7. can. 6. de sacram. in genere. ubi anathematizatur, si quis dixerit, sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant. Quare, si definitio sacramenti univocè convenit cuicque sacramento, tam novæ, quàm antiquæ legis, debet etiam quodlibet sacramentum antiquæ legis gratiam sanctificantem significare, sive ejus signum esse. Quòd autem quodlibet sacramentum sit signum (quòd prædicatum juxta omnes cuilibet sacramento debet inesse) explicatur per vocem pignus; omne enim pignus alicujus rei est signum ejusdem; quia eam revocat in memoriam, præsertim si sit artha, seu pignus, specialiter pro illa re institutum.

Dicitur 5. instituta, id est, à DEO, vel à Christo, qui, ut solus est dator gratiæ, ita solus potest, auctoritate propria, pignus gratiæ instituire; licet enim homines possint instituire voces, quæ gratiam ex placito hominum significant: non tamen possunt eas instituire in pignus gratiæ. Per eandem vocem pignus habetur, sacramenta esse signa ad placitum, quæ scilicet suam vim significanti non habeant ex necessaria connexionione, sed ex voluntate instituentis, sicut aliz voces respectu aliarum rerum significantarum. Et hoc patet inductione de omnibus sacramentis, sive in veteri, sive in novæ lege, existentibus; quia nec ablucio in baptisimo, nec unctio in confirmatione, habet connexionionem naturalem cum gratia interna, ut sit ejus artha, vel pignus infalibile: & sic de aliis.

11. Parum autem hic refert, an (ut Lugo disp. 1. sec. 3. n. 29. contendit) possibile sit signum naturale gratiæ sanctificantis, id est, non signum naturale, prout naturale opponitur supernaturali (utique enim non esset in hoc sensu naturale, sed manifestè supernaturale) sed prout naturale signum opponitur signo ad placitum; etiamsi enim tale signum, vel etiam tale pignus gratiæ, possibile foret, non foret sacramentum; quia hæc vox (ut supra diximus de prædicatione sensibile, & stabile) non tribuitur à Patribus, aut Theologis, nisi signis ex beneplacito DEI, ad gratiam significandam institutis: nec oportet aliam causam investigare impositionis nominum præter instituentium voluntatem.

12. Restat, ut ostendatur, sacramentum quodlibet, sive antiquæ, sive novæ legis, esse pignus gratiæ, per quæ verba intelligitur, sacramentum quodlibet esse artham, & certum signum, vi cujus contestatus est DEUS, & confirmavit suam promissionem, aut promissiones, de gratia danda. In quo tamen juxta nos faciendum est discrimen inter sacramenta antiquæ, & novæ legis; nam illa erant pignora gratiæ, danda per Christum in lege nova, & per sacramenta nova; sacramenta verò legis novæ sunt pignora gratiæ, quæ datur in lege nova, & per ipsa hæc sacramenta, tanquam

causas, quando adhibentur, ut inferius dicemus.

Neque dicas, pignus existere debere ante rem, cujus est pignus; hoc enim necessarium non est: sufficit, si pignus se habeat per modum manifestationis, donationis jam factæ, seu collationis rei promissæ: sic e.g. rectè dicit: *Do tibi hanc rem in pignus amoris, quem erga te habeo*: vel: *Do tibi pignus in pignus libertatis, quam tibi actudo*: vel: *Do tibi annulum, & baculum, in pignus dignitatis Episcopalis*. Ne autem tibi scrupulum moveat, quòd sacramenta nova sint causa gratiæ, en aliud exemplum rectè quis dicit: *Promitto tibi centum, & in pignus hujus promissionis, vel donationis, relinquo tibi liberum usum clavium ad cistam: per quem usum potes tibi acquirere centum, quando placeat*; sic enim ferè DEUS dicit: *Promitto tibi gratiam, & in pignus mee promissionis, relinquo tibi baptisimum, vel usum aquæ, & certorum verborum &c. per quem possis tibi acquirere gratiam*.

13. Quòd autem sacramenta omnia sint talia pignora gratiæ, probatur. Et quidem de sacramentis novæ legis id facile ostenditur; cum enim sint signa gratiæ, instituta à Christo, & annexam habeant promissionem, de danda mediatis illis gratia, utique sunt signa, contestantia voluntatem Christi de danda gratia, & quasi sigillum confirmativum voluntatis, seu promissionis Divinæ, qua DEUS eam se daturum spondit. Hinc Bellarminus tom. 3. consrov. general. 3. de sacramento Eucharistie l. 1. c. 11. §. Ad tertiam. ubi explicat verba illa Christi, instituentis SS. Eucharistiam *Matth. 26. v. 28. Hic est enim sanguis meus novi testamenti*: ait, testamentum sumi pro Divina promissione, sèque refert ad priora dicta eodem cap. §. *Quantum ad alterum*. ubi explicans illa verba ad Hebr. 9. v. 20. *Hic sanguis testamenti &c.* ait, sensum esse: *Hic est sanguis, quo sancitur, & confirmatur voluntas, pactum, promissio DEI &c.*

Ex quo habemus, sacramentum Eucharistie esse pignus gratiæ, in sensu supra explicato: & idem censendum est de aliis sacramentis novæ legis, quæ eod. cap. §. *Secundo vocatum est*. dicuntur ab eodem Bellarmino, convenienter ad modum loquendi S. Scripturæ, testamenta, seu instrumenta authentica, juris nostri ad hæreditatem, quod jus est gratia sanctificans. Et confirmatur ex S. Bernardo *sermon. in canna Domini*. ubi sacramenta comparat annulo, & baculo, quibus, tanquam signis, & pignoribus, confertur dignitas aliqua, vel possessio: adeoque ad mentem mellisui Doctoris; sacramenta nostra sunt pignora, quibus confertur gratia.

14. Antequam idem ostendam de sacramentis antiquæ legis, obiter hic interfero, ea fuisse varia: & quidem juxta S. Augustinum *contra Faustum l. 19. c. 13.* plura, quàm modò sint in lege nova. Ea S. Thomas 1. 2. q. 102. a. 5. in corp. reducit ad duplicem

classem, unam eorum, quæ fuere omnibus communiâ, ut fuere circumcisio, esus agni paschalis, & azymorum, ac variaz purificationes, seu ablutiones: alteram eorum, quæ fuere peculiariter sacerdotibus, seu ministris altaris, ut fuere ordinatio sacerdotum (in qua adhibebantur etiam aliqua sacrificia) oblatio victimarum, & esus panum propositionis, lotio manuum, ac pedum, ratio pilorum corporis.

Jam de his sacramentis etiam ostenditur, quòd sint pignora gratiæ, non quidem per ipsa, sed per sacramenta novi testamenti conferenda. Inprimis circumcisio appellatur *Gen. 17. v. 10. pactum, & v. 11. signum fæderis inter DEUM, & Abrahamum*: scilicet (ut explicat Bellarminus §. *Secundo vocatum est. num. præced. citato*) erat promissio, vel instrumentum promissionis, vbi ejus Judæis datum erat jus ad terram promissionis: quin etiam circumcisio erat pignus, & promissio de eligendo populo Judæo in peculiarem populum DEI, atque mittendo aliquando Christo, auctore gratiæ, & consequenter de ipsa gratia danda; hæc enim erat promissio facta Abrahæ, quam ita extollit S. Paulus in suis epistolis *ad Rom. & Hebr. ut ex ea, & non ex lege, salutem ortam voluerit*.

Quòd autem dictum est de circumcisione, idem intelligendum est de reliquis legis illius sacramentis, nam etiam reliqua fuere talia signa, seu promissiones Christi, & ejus gratiæ: & hinc S. Augustinus *enarrat in psal. 39. sub medium*, loquens de figuris, sacrificiis, aut sacramentis, sic ait: *illa omnia quasi verba erant promittentis, & verba promissiva*: erant autem, ut S. Doctor ibi pluribus exponit, promissiva Christi, ejusque SS. Corporis, & Sanguinis. & *enarrat. in psal. 73. non longe à principio*, docens, non esse eadem sacramenta in veteri, & nova lege, sic scribit: *Alia sunt sacramenta dantis salutem, alia promittentia salvatorem. Sacramenta novi testamenti dant salutem: sacramenta veteris testamenti promiserunt salvatorem*. Jam, si ista sacramenta promiserunt Christum salvatorem, etiam promiserunt gratiam, per salvatorem dandam.

15. Contentiunt Theologi complures, qui ajunt, sacramenta aliquo modo vocari posse promissiones, seu potius signa earum, prout sæpe signum, seu imago Cæsaris, vocatur Cæsar; nam auctores (excepto Lugone, qui *disp. 1. de sacram. sec. 2. n. 17.* vult, ea fuisse formales promissiones) dicunt, ea posse dici aliqua ratione promissiones, ita loquitur Dicastillo *tr. 1. de sacram. disp. 1. dub. 2. n. 20.* & Haunoldus *l. 4. tract. 2. n. 484.* ait, sacramenta potius esse signa promissionis: quamvis addat, signum tale etiam posse dici promissionem.

Suarez quoque tom. 3. in 3. p. disp. 1. a. 3. sec. 2. §. *Atque hinc intelligitur*. sic scribit: *Vetera autem sacramenta ex se tantum erant signa promissiva gratiæ in futurum*. Et sic etiam loquuntur plures alii Theologi, qui sacramenta vocant signa promissiva: per quæ verba volunt dicere, quòd sacramenta non sint signa purè speculativè demonstrativa, sed

fehabeant per modum sigilli, confirmantis promissiones DEI: ob quam rationem possunt etiam aliquo modo vocari promissiones: sicut scilicet imago Cæsaris potest dici Cæsar, ut modo diximus: non tamen sunt strictè dictæ, aut formales promissiones DEI: præterquam, quod difficulter probaretur, sacramenta esse formales locutiones DEI, quales tamen esse deberent, si essent formales promissiones. Adde, quod Scripturis citatis conformis sit, si sacramenta dicantur signa, seu pignora promissionum Divinarum, quam si dicantur esse ipsæ promissiones.

ARTICULUS III.

Quenam à ratione Sacramenti per hanc Definitionem excludantur.

16. **N**Oto in primis, aliquod verbum definitionis alicujus (præsertim, si sit definitio tantum descriptiva, nec ad omnes minutias logicæ exacta, qualis est nostra sacramenti in genere accepti) posse esse genus respectu unius, & differentiam respectu alterius, & vicissim: imò in definitionibus etiam rigorosis id fieri posse videtur; nam in definitione hominis animal est genus respectu hominis, & leonis: at respectu hominis, & Angeli, est differentia: vicissim rationale est genus respectu hominis, & Angeli, respectu autem leonis, & hominis, est differentia; quod enim quidam dicunt, rationale non significare diffusivum quomodocunque, sed dependenter à sensibus, videtur esse contra communiter usitatum hujus vocis acceptionem.

Unde etiam in nostra definitione aliquod prædicatum est genus, respectu sacramentorum simul, & sacramentalium, e.g. *ceremonia sacra*, & quidem *stabilis*: respectu verò aliorum est differentia, scilicet respectu eorum, quæ quidem sunt pignus gratiæ, at tamen, vel non fuerunt ceremonia sacra, vel non stabilis: sic resurrectio Christi, quæ fuit pignus nostræ justificationis, seu gratiæ, tamen, quia non fuit ceremonia sacra, saltem non stabilis, non fuit sacramentum. Contra *pignus gratiæ* est differentia respectu sacramentorum, & sacramentalium: & tamen est genus respectu sacramentorum, & resurrectionis Dominicæ. Quare modò duo in aliquo prædicato definitionis disconveniunt, jam sufficienter differunt: & hinc, si obijciatur, nostram definitionem convenire alicui, quod alias non solet sacramentis annumerari, subidè omnes definitionis partes in memoriam revocandæ sunt, & semper aliqua invenietur, quæ deficiat.

17. In primis igitur definitio nostra non convenit vocibus hæc *gratia sanctificans*: vel etiam illis: *Ego te absolvo à peccatis*: si attendatur præcisè ad significationem grammaticalem, præscindendo ab institutione Christi; quia nempe non sunt ceremonia sacra: multò minùs ex se sunt pignus gratiæ. Rursus ex eadem ratione non fuit sacramentum *esús mannae*; licet enim fuerit aliquo

modo signum gratiæ, seu Eucharistiæ, conferentis gratiam, tamen non fuit ceremonia sacra: sed se habuit, ut prandium, vel cœna apud nos. Iterum non fuit sacramentum *columba apparens ad Jordanem*, vel *lingua ignea in die Pentecostes super capita Apostolorum* apparentes; quia non fuerunt ceremoniæ sacre, vel certè non stabiles: & eodem modo se habuit *transitus maris rubri*.

18. Neque etiam fuit sacramentum *locutio pedum*, à Christo facta discipulis; quia, ut haberetur ex Ecclesiæ usu, & traditione, non fuit stabiliter instituta. Idem complures consent de verbis illis Christi Domini ad paraliticum: *Remittuntur tibi peccata tua*, *Luc. 5. v. 20.* vel illis ad S. Magdalenam: *Remittuntur tibi peccata*, *Luc. 7. v. 48.* a-junt enim, hæc verba non fuisse stabiliter instituta, imò non fuisse collativa gratiæ, nec propriè remissiva peccati, sed tantum declarantia remissionem, jam alio modo factam, ita Barradas, Sylveira, & alij, quos sequitur Gornaz *de sacramentis*, n. 25. Alij verò revocant hæc verba ad sacramentum penitentiae. Probabilior est opinio præcedens; non enim videntur ista verba fuisse instituta à Christo in pignus gratiæ; cum sacramentum penitentiae ex Tridentino *sess. 14. c. 1.* præcipue institutum fuerit primum post mortem Christi, quando nempe hic ad discipulos dixit *Joan. 20. v. 21. Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata &c.*

19. Difficultas major est circa insufflationem Christi in Apostolos *Joan. 20.* ubi insufflavit in eos, & dixit verba superius posita: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*: quæ, si ad sacramentum ordinis pertinet (ut probabile est, quatenus per illam Apostoli reddebantur completi sacerdotes, accipiendo potestatem remittendi peccata, qui in cœna ultima receperant potestatem sacrificandi) aliam materiam videtur adhibuisse Christus, quam modò in Ecclesiâ adhibetur in conferendo ordine sacerdotali; quia Episcopus nunc imponit manus, dum ea verba profert: quomodo ergo ordo fuit ceremonia stabilis?

Sed responderetur, id, quod fuit institutum à Christo, fuisse stabile; Christus enim, instituens sacramentum ordinis, instituit tantum ceremoniam aliquam, expressivam potestatis per ordinem collatæ, & similiter verba, significancia actionem conferentis: quod utrumque stabiliter adhuc perseverat, talisque ceremonia adhibita fuit à Christo, & talis adhibetur ab Ecclesiâ Latina, & Græca; licet dein in accidentibus differant. Sed de hoc plura, quando de determinatione materiæ, & formæ sacramentorum, à Christo facta.

20. Excluduntur etiam à ratione sacramenti *varia benedictiones*, e.g. Abbatis, vel etiam aliarum rerum: item *sacramentalia*, ut *unctio baptismalis*, *usus salivæ in baptismo*

pismo, absolutio ab excommunicatione, exorcismi, & similia; quia, licet ista sint ceremoniæ sacre, etiam institutæ à DEO, vel Christo, sed ab Ecclesiâ. Et licet probabile sit, quod docet Arriaga *de sacramentis*, disp. 1. sec. 2. n. 17. nempe Christum Dominum, quando per quadraginta dies instruxit Apostolos de regno DEI, immediatè multas ceremonias instituisse, ac Apostolis tradidisse, quæ postea in Ecclesiâ permanerint, nec tamen pro sacramentis sint habitæ: tamen eas non instituit, tanquam pignora gratiæ; ad hoc enim requiritur specialis institutio, de qua inferiùs n. 23. Idem dicendum de prima tonsura, si hæc non sit ordo, aut sacramentum, de quo controvertitur. Idem dicendum de quibusdam sacrificiis antiquæ legis, quæ fuerunt ceremoniæ sacre, à DEO institutæ, & stabiles, si sacramentis annumerari non debeant.

21. Excluditur ulterius à ratione sacramenti *lectio Evangelij*, etiam quando à diacono solemniter fit, tanquam ceremonia sacra; quia, etsi aliquando in tali lectione mentio gratiæ, vel promissionis ipsius fiat, tamen ipsa lectio non est pignus, aut promissio gratiæ: sed est tantum pura ejus recitatio, instituta ab Ecclesiâ. Rursus excluditur *sacramentum Missæ*, prout tantum sacrificium est (nam sacrificium Missæ utique complectitur in se sacramentum SS. Eucharistiæ, sicut econtra aliqua sacramenta antiquæ legis videntur includisse aliquod sacrificium ex S. Thoma 1. 2. q. 102. a. 5. in corp.) Ratio est; quia sacrificium, quatenus tantum sacrificium est, non est pignus gratiæ, à DEO datum: sed potius est actio hominis, instituta ad protestandum ex parte nostrâ super premium dominium DEI. Et, licet aliquando detur gratia sanctificans propter sacrificium ut sacrificium, seu ut tale, non datur propter illud, tanquam pignus, sed propter illud, tanquam conditionem: quod clariùs patebit ex dicendis infra n. 24. de martyrio.

Rursus sacramentum non fuit *mattimonium Adami, & Evæ*: (neque enim in statu originalis justitiæ jam dabantur sacramenta, ut videtur esse communior, & expressè traditur à Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 3. sec. 3. §. Secundo dicendum) quia, ut ait Eximius cit. *sess. 6. Solum potest*, tunc DEUS non ordinavit mattimonium illud ad aliquam hominis sanctificationem, neque illud fecit ceremoniam sacram, & religiosam. Quòd autem fuerit signum, seu figura incarnationis Dominicæ futuræ, non probat, fuisse ceremoniam sacram; alias, cum omnia contingerent antiquis in figura, & umbra, omnia fuissent ceremonia sacra, etiam venditio Josephi, aut egressus Davidis trans torrentem Cedron, & similia: quod dici non potest.

22. Neque etiam convenit definitio nostra *baptismo Joannis*; quia in primis hic non fuit ceremonia factis stabilis; quippe vix duravit per unum, vel alterum annum, quod non videtur sufficere: dein, ut rectè

Suarez tom. 2. in 3. p. disp. 25. sec. 4. §. Tertia ergo ratio. non habuit significationem gratiæ talem, ita, ut per ipsum promitteretur gratia, seu (ut nostro modo loquendum) ut esset pignus gratiæ sanctificantis: sed primò, & per se institutus est ille baptisimus à DEO, & introductus, ad excitandos homines, ad penitentiam, & humilitatem; & hinc quasi ex naturali similitudine habuit, ut aequaliter baptismum Christi futurum significaret: non autem ex institutione DEI tali, vi cuius DEUS assumeret illum in pignus, quo confirmaret promissionem suam de baptismo Christi instituendo, & danda per istum gratia.

23. Iterum definitio nostra non quadrat quibusvis bonis operibus, e.g. actui charitatis, etiam exterius manifestato, vel operi bono externo, ex charitate facti; licet enim talia opera sint ceremoniæ sacre, seu cultus DEI, etiam sensibiles, & stabiles, significantque gratiam, tanquam merita summa, ac eis quoque promissa sit gratia: non tamen ipsa sunt pignus gratiæ; sicut enim in humanis, pignus non est idem cum merito, vel pretio rei promissa, vel cum conditione, sub qua aliquid promittitur, ita nec in Divinis: e.g. promittit princeps nobili comitatum, si se strenuè gerat in bello: in hoc casu, præclara facinora nobilis, sunt conditio, vel pretium, aut meritum, requisitum à principe: non autem sunt pignus, ut per se patet: sed pignus esset e.g. annulus, si eum princeps daret, simulque diceret, se hunc illi nobili tradere, in pignus conferendi comitatus. Pariter DEUS promittit hominibus gratiam, & gloriam, si bene agant, exigendo scilicet bona opera, tanquam conditionem, vel meritum: non verò insituendo illa in pignus gratiæ.

Quòd autem aliqua potius res exigatur ut conditio ad gratiam, quam institua-tur ut pignus illius, dependet à diversa voluntate DEI; ea enim voluntas, qua aliqua res instituitur in pignus gratiæ, adeoque tanquam sacramentum, dicit: *Volo, quotiescunque salutationem feceris, per illam testari meam voluntatem de danda tibi gratia*: altera autem voluntas, exigens rem, tanquam conditionem, vel pretium, aut meritum, dicit tantum: *Dabo tibi gratiam, quando-tuncque hoc feceris*. An autem DEUS hanc potius, quam illam voluntatem, circa rem aliquam habuerit, desumendum est ex doctrina Ecclesiæ, quæ aliqua sacramentis annumerat, non item alia.

24. Quòd dictum est de operibus bonis, idem dicendum est de martyrio; quia, licet huic promissa sit gratia, tamen ipsum non est ejus pignus, aut signum promissionis gratiæ. Nec obest, quòd martyrio (ut communiter docent) promissa sit gratia ex opere operato; per hoc enim non habetur, quòd sit pignus gratiæ, sed tantum, quòd, eo posito, detur gratia, non propter meritum operantis: si ve tantam habetur, quòd, licet martyrium meritorium non sit, tamen ipsi, tanquam conditioni non meritoria, ex liberalitate DEI,

DEI, gratia sit promissa. Et sic res contingit, si infans, rationis necdum capax, pro fide occidatur: vel etiam, si adultus peccator occidatur pro fide, cum sola attritione; nam attritio quidem requiritur, & sufficit, ut talis per eadem pro fide toleratam justificetur: non tamen sufficit, ut gratiam simpliciter, sive de condigno mereatur.

Neque dicas, Ecclesiam de dictis diversis Christi voluntatibus nil docere, sed ex eo, quod Christus promiserit gratiam, ad positionem e. g. baptismi, inferre, quod baptismus sit sacramentum. Resp. enim; cum etiam Ecclesia doceat, ad positionem veri martyrii, Christum conferre gratiam, & tamen hoc non esse sacramentum, clarum est, quod Ecclesia sentiat, aliam factam esse promissionem circa baptismum, aliam circa martyrium, adeoque Christum habuisse circa hæc duo diversas voluntiones.

25. Quæres, quid sit conferri gratiam ex opere operato, vel ex opere operantis. Resp. ex Suarez, & Vasquez, quos sequitur Comptonus *Theol. Scholast. tom. 2. disp. 64. sec. 5. n. 7.* conferri gratiam ex opere operantis, quando ea confertur, intuitu solius operis meritorii, saltem de congruo, seu dispositionis subiecti, ita, ut danda fuisset, etsi aliud nihil fuisset positum: conferri autem gratiam ex opere operato, quando confertur ita, ut vel nullo modo attendatur, ad meritum suscipientis; ut in baptismo parvulorum: vel, si requiritur aliquando actus bonus in suscipiente, ad accipiendam gratiam, ut in sacramento poenitentiae, gratia tamen ita confertur, ut ipsa non tantum ratione illius actus boni detur, sed requiratur insuper opus aliud, quod parum refert, sitne bonum, & meritorium, an non. Sic in sacramento poenitentiae, præter dispositionem poenitentis, e. g. attritionem, requiritur absolutio sacerdotalis, quæ potest esse peccaminosa, & tamen valida: quo casu confertur gratia, non intuitu meriti; cum nulum opus meritorium à poenitente ponatur, quod sufficiat ad gratiam obtinendam: & ob quod solum gratia confertur: sed hæc datur intuitu operis illius externi, seu absolutionis non meritoriae.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

26. **O** Sacramentum, etiam in genere sumptum, debet causare gratiam sanctificantem, & quidquid non causat istam gratiam, non est sacramentum: ergo nostra definitio non convenit soli definitio, conseq. patet. ant. probatur ex *Catechismo Rom. de sacramentis non longe ab initio*, ubi sic habetur: *Latini Doctores signa quaedam sensibus subiecta, quæ gratiam, quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, sacramenta commode appellari posse existimantur*: ergo. Confirm. S. Thomas in 4. dist. 1. q. 1. a. 1. quæstion. 3. ad 5. ita habet: *Sacra-*

mentum non dividitur, per sacramenta veteris, & novæ legis, sicut genus per species, sed sicut analogum in suas partes, ut sanum in habens sanitatem, & signans eam: sacramentum autem simpliciter est, quia causat sanctitatem: quod autem signat tantum, non est sacramentum, nisi secundum quid: ergo definitio, quæ convenit utrique sacramentis, non est stricta, seu univoca, sed tantum analogæ.

Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Illa quidem signa sunt sacramenta, sed non sola; neque enim Catechismus ibi tradit definitionem sacramenti in genere, sed tantum docet, doctores Catholicos non male hanc vocem tribuisse illis signis. Hanc esse mentem authorum Catechismi, sumitur ex ipso Catechismo, in quo loco citato post pauca subiungitur: *Atque hæc de sacramentis nominibus dicta sunt: quod quidem veteris etiam legis sacramentis convenit: ergo etiam istis convenit hoc nomen, seu definitio: ergo etiam ipsis convenit definitio: atqui esse causam gratiæ, ipsis non convenit: ergo esse causam gratiæ non est definitio sacramenti in genere.*

Roboratur doctrina nostra ex Concilio Florentino citato n. 10. ubi sacramenta veteris legis simpliciter vocantur sacramenta: & ex Patribus, qui pariter idem nomen illis attribuunt, præterim S. Augustinus n. 14. citatus. Nec per hoc quod addant terminos restringentes veteris legis, negant, ea fuisse simpliciter sacramenta: sicut non negant, nostra sacramenta esse simpliciter, & verè sacramenta, dum ea vocant sacramenta novæ legis. Adde, quod sit ferè communis Theologorum opinio, sacramenta utraque esse verè sacramenta: & hinc ita laborant auctores in inveniendi definitione univoca, utrisque apta. videatur Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 1. sec. 2. §. Dico tamen primò, & Arriaga tom. 7. de sacram. disp. 1. sec. 1. n. 6.

27. Ad confirm. Textui Angelici obijero, oppono alium ex 3. p. q. 60. n. 1. ad 1. ubi sic habet: *Et ideo non oportet, quod sacramentum semper importet causalitatem, & ead. quæst. a. 2. in corp. ait: Proprie dicitur sacramentum, quod est signum alienius rei sacræ ad homines pertinentis. & ad 2. ait: Quaedam vero significabant sanctitatem ejus Christi, in quantum per ea nos sanctificamur: sicut immolatio agni paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus. Et talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta: ergo ad sacramentum proprie dictum non requiritur, ut causet gratiam, sed sufficit, si eam significet, ut immolatio agni paschalis.*

Unde, vel cum Bellarmino tom. 3. contr. generali. 3. de sacram. l. 1. c. 12. §. Altera sententia, & aliis, dicendum est, S. Doctorem revocasse in Summa, quod in libris sententiarum docuerat; vel dicendum est, eum in loco objecto sumere vocem sacramentum in sensu strictiore, & quasi antonomastico, solis sacramentis novæ legis conveniente: in Summa verò sumere eam vocem

in ipso est, efficit sanctos. Aliter loquendum est de matrimonio legis veteris, quod non fuit sacramentum.

Ad 1. confirm. conc. ant. neg. conseq. Sacramenta sunt actu pignus dandæ gratiæ: si scilicet non ponatur obex: sicut promissio facta sub conditione, est actu promissio: & causa est actu causa, licet actu non causet, ob defectum actus primi proximi. Ad 2. confirm. om. ma. neg. mi. Equè bene à nobis, ac ab aliis, definitur sacramentum per effectum; nam eo ipso, quod dicamus, sacramentum esse ceremoniam sacram, sufficienter exprimimus, quod hominem, exterius saltem, sanctificet, adeoque conferat saltem effectum formalem alicujus sanctificationis externæ, & legalis, vel quasi legalis: alium autem effectum etiam alii non asserunt: certè non est necesse, alium asserere.

28. Ob. 2. Sacramentum debet esse symbolicum: sed hoc non explicat nostra definitio: ergo. ma. prob. S. Augustinus *epist. 23. sub finem* ita scribit: *Si enim sacramenta quaedam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, non haberent, omnino sacramenta non essent*: ergo sacramentum debet esse symbolum, seu symbolicum. Resp. dist. ma. sacramentum debet esse symbolicum, hoc est, ex institutione Christi significativum alicujus rei. conc. ma. alio modo symbolicum. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. ad prob. sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. & dico, S. Augustinum, plus non velle, quam modò diximus.

Nam juxta hunc S. Doctorem sacramenta debent representare res significatas, sicut dies Dominica (de qua agit ferè immediatè ante verba objecta) resurrectionem Christi, atque adeò debent habere similem cum rebus significatis convenientiam: dies autem illa, nec representat, nec est similis resurrectioni Christi, nisi ratione institutionis suæ: ergo nec sacramenta debent esse aliter similia: quidquid deinde sit, an hæc similitudo (quam habent etiam verba cum rebus significatis) sit propriissime dicta, an non. Unde non negamus, sacramenta nostra habere similitudinem, seu esse symbola: sed tantum, negamus, aliam, quam à nobis assignatam similitudinem, vel rationem symbolicam, requiri ad essentiam metaphysicam sacramenti, ut sic, seu universatè sumpti: hoc autem prædicatum sufficienter explicatur per vocem pignus, ut declaratum est supra n. 10.

29. Ob. 3. Matrimonium etiam novæ legis, non est ceremonia sacra: ergo non includitur in nostra definitione. Confirm. 1. Matrimonium, & plura alia sacramenta, non semper causant actu gratiam, quando scilicet ponitur obex: ergo non sunt actu pignus. Confirm. 2. Sacramentum debet definir per aliquem suum effectum: sed hoc non fit à nobis: ergo à nobis non bene definitur. Resp. dist. ant. matrimonium non est ceremonia sacra, independentè ab institutione Christi. conc. ant. ut institutum à Christo. neg. antec. & conseq. Matrimonium, ut institutum, & elevatum à Christo, ad dandam conjugibus sanctificationem, suo futuri necessarium, non est tantum contractus civilis, sed sacra ceremonia, & cultus etiam DEI, sicut alii actus externi virtutum: nec tantum efficit conjuges, sed etiam, quantum

in ipso est, efficit sanctos. Aliter loquendum est de matrimonio legis veteris, quod non fuit sacramentum.

Ad 1. confirm. conc. ant. neg. conseq. Sacramenta sunt actu pignus dandæ gratiæ: si scilicet non ponatur obex: sicut promissio facta sub conditione, est actu promissio: & causa est actu causa, licet actu non causet, ob defectum actus primi proximi. Ad 2. confirm. om. ma. neg. mi. Equè bene à nobis, ac ab aliis, definitur sacramentum per effectum; nam eo ipso, quod dicamus, sacramentum esse ceremoniam sacram, sufficienter exprimimus, quod hominem, exterius saltem, sanctificet, adeoque conferat saltem effectum formalem alicujus sanctificationis externæ, & legalis, vel quasi legalis: alium autem effectum etiam alii non asserunt: certè non est necesse, alium asserere.

30. Ob. 4. Eucharistia potest esse insensibilis: ergo sacramentum non debet esse sensibile, antec. prob. Christus post consecrationem manet sub particulis etiam insensibilibus: ergo. Respondent aliqui cum Majore, Gormaz, Henna, & aliis. neg. ant. ad prob. iterum neg. ant. volunt enim isti auctores, Christum sub insensibilibus particulis non manere: ajuntque, Tridentinum, quando *sess. 13. can. 3.* damnat negantes, Christum facta separatione manere sub singulis speciei partibus, explicandum esse de partibus sensibilibus: id quod ajunt, se colligere ex ipso Tridentino *sess. 13. c. 3.* ubi ait: *Commune hoc quidem est sanctissime Eucharistia cum cæteris sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratia formam visibilem.*

Responderi potest 2. dist. ant. Eucharistia potest esse insensibilis, dum conservatur. om. antec. quando primò existit. neg. antec. & conseq. ad prob. iterum om. antec. & neg. conseq. Hæc solutio est conformis Eximio Doctori tom. 3. in 3. p. disp. 43. sec. 8. §. Respondetur ergo. ubi ait, differentiam esse inter fieri hujus sacramenti, & inter factum esse: sive inter primam existentiam, seu quando primò fit, aut existit sacramentum: & inter existentiam posteriorem, aut conservatorem; quando enim hoc sacramentum primò fit, id, quod fit, debet esse sensibile, & demonstrabile per pronomen Hoc, vel Hic: at quando jam factum est sacramentum per consecrationem, necesse non est, rursus formam proferre, neque etiam materiam sensibus præsentem esse; unde sensibilitas, saltem proxima, amplius adesse non debet, ut perseveret sacramentum, modò ad sint species, ita, ut sub iis possit perseverare substantia panis, vel vini, si adhuc existeret.

31. Hoc idem docet Arriaga *disp. 30. de Eucharistia sec. 5. n. 24. & 25.* ubi addit paritatem ab alio prædicato, atque ait, et si ab omnibus admittatur, tanquam essentialia prædicatum sacramenti, quod sit ceremonia sacra, sacras tamen hostias in pyxide aservatas non esse ceremoniam sacram, quamvis in earum consecratione, seu in fieri, data fuerit ceremonia sacra. Et sanè, cum omnia alia sacramenta

sacramenta consistant *in fieri*, & sint trans-euntia, sola autem Eucharistia maneat *in facto esse*, seu sit permanens, non est statim recedenda hæc assertio: nisi quis malit dicere eum eodem Arriaga *disp. 28. de Eucharistia sec. 5. n. 14.* particulas consecratas in altari manentes, esse caeremoniam sacram, quatenus moraliter includunt consecrationem ipsam, adhuc moraliter perseverantem: quæ consecratio sine dubio est caeremonia sacra, & ipsa constituit hoc sacramentum: quod postea physice manet quidem denominative sumptum, non autem quidditative sumptum.

32. Ex hucusque dictis facile colliges, definitionem sacramenti in genere, à nobis traditam, univoce convenire sacramentis novæ, & antiquæ legis; eoquod ratio significata per illam, utrisque verè, & proprie, possit applicari: differentia autem inter illa est, quam ex Florentino *n. 10.* attulimus, nempe, quod nostra causent gratiam, vetera autem eam non causant; unde definitio sacramenti novæ legis erit ista: *Est caeremonia sacra, sensibilis, stabilis, in pignora causativum gratia instituta.* Ubi nota, minimè idem esse pignus, & causam; cum plurima pignora sint, quin tamen simul sint causæ, e.g. anulus, datus in matrimonii contractu: & e contra etiam sint plures causæ, quæ non sunt pignora, ut est per se evidens: potest tamen contingere, ut idem simul sit pignus, & causæ, qualis est concessus astus liber clavis ad cistam (de quo *n. 12.*) qui potest esse causæ acquisitionis pœnitentiæ: & talia pignora sunt sacramenta novæ legis.

QUESTIO II.

De Partibus Physicis Sacramentorum.

ARTICULUS I.

An Sacramenta consent Rebus, & Verbis, tanquam Materia, & Forma.

33. Duplex assignatur à Theologis materia in hac questione: una dicitur *remota*, quæ est elementum illud, circa quod versatur actio sacramentalis: & hinc vocatur etiam *materia circa quam*, ut in baptismo aqua: altera dicitur *proxima*, & est usus elementi, seu actio, quæ versatur circa materiam remotam, ut in baptismo ablutio, in pœnitentia confessio; quamvis enim confessio non sit usus peccatorum, est tamen actio versans circa illa. Non autem hic per rem, seu materiam, intelligitur materia prima philosophorum: neque etiam necessariò materia secunda, seu compositum ex materia prima, & forma substantiali; quia, licet talis materia addit in baptismo, & pluribus aliis sacramentis, non tamen adest in pœnitentia: sed intelligitur per materiam tantum aliqua res, quæ est magis indifferens, & minus determi-

nata, ad aliquem specialem effectum constituendum, ut est ablutio in baptismo, unctio in confirmatione: potestque etiam in verbis consistere: & sic confessio oris est materia pœnitentiæ.

Forma autem, seu *verba* dicuntur res magis determinativæ, alterius comparis, in ordine ad effectum sacramentalem: sic e.g. in baptismo, dum proferuntur verba, quæ constituent formam, per ea usus aquæ, ex se indifferens ad mundationem, vel refrigerationem, determinatur ad effectum potius emundationis, quam refrigerationis. Et hæc res determinativa consistit in verbis formalibus, excepto sacramento matrimonij, in quo possunt adhiberi etiam nutus externi, vel etiam scriptura. Res etiam, seu *materia*, solet in hac questione dici illa, quæ communiter alium habet usum, quam significare, ut ablutio, unctio, traditio calicis &c. *verba* autem hic regulariter solent dici soni articulati, ab homine prolati, quorum officium unicum est significare, quod formaliter faciunt verba: nutus autem, vel alia signa, si aliquando in matrimonio verbis substituantur, faciunt id virtualiter, vel æquivalenter.

34. Quæritur jam, an ex talibus rebus, ac verbis, seu ex materia, & forma, componantur sacramenta. Et quidem questio non procedit de sacramentis antiquæ legis; in his enim nulla fuisse instituta verba, rectè asserit Bellarminus *tom. 3. controv. gener. 3. de sacram. l. 1. c. 18. §. Sit igitur prima*, idque ex eo videtur satis manifestum, quod nullibi in Sacra Scriptura legantur ulla verba præscripta, aut adhibita; circumcisio enim administrabatur absque prolatione ullius vocis necessariò requiritur: eodem modo in eia agni paschalis, & ordinatione sacerdotum, item in lustris expiationibus, nulla leguntur ullibi verba præscripta: & hinc S. Zacharias, etsi mutus, potuit sacerdotio fungi.

Verba autem adhibita in sacrificio pro peccato, non erant determinata, & ut Bellarminus *loc. cit. §. Possit obici*, docet, neque erant necessaria; cum in sacrificio pro peccato sacerdotis, nulla præscripta fuerint. Quæ autem præscripta fuerunt in iudicio zelotypiæ, nil probant; eoquod istud non fuerit sacramentum, sed tantum caeremonia iudicialis, ad investigandum, & puniendum adulterium, non ad conferendum aliquem effectum sacrum. Quare quæritur tantum de sacramentis novæ legis, an ea ex rebus, & verbis componantur.

35. Dico. Omnia sacramenta novæ legis constant rebus, & verbis: & quidem verbis formalibus, excepto matrimonio, quod potest constare verbis æquivalentibus, seu aliis signis, e.g. nutibus, aut scripturis, consensum instar verborum experimentibus, ita omnes. Prob. conclusio 1. ex Concilio Florentino in decreto Eugenij IV. pro Armenis, ubi post enumerata septem sacramenta, non multo post verba citata *n. 10.* subditur: *Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri* confe-

An Sacramenta consent Rebus, & Verbis, tanquam Materia, & Forma. 11

rentis sacramentum, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur sacramentum.

36. Postea pergit Concilium enumerare singulorum sacramentorum materias, & formas, & 1. de baptismo sic loquitur: *Materia hujus sacramenti est aqua vera, & naturalis, nec refert, frigida sit, an calida. Forma autem est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* 2. de confirmatione sic ait: *Cujus materia est christus, confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientia, & balsamo, qui odorem significat bonam famam, per Episcopum benedictio. Forma autem est: Signo te signo crucis, & confirmo te christum salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* 3. de SS. Eucharistia: *Cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Forma hic non additur: sed de materia, ac forma hujus SS. Sacramenti plura in proprio tractatu.

Dein 4. de pœnitentia Concilium sic habet: *Cujus quasi materia sunt actus pœnitentiæ... cordis contritio... oris confessio... satisfactio...* Forma hujus sacramenti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos proferit, dum dicit: *Ego te absolvo &c.* 5. de extrema unctio: *Cujus materia est oleum olivæ, per Episcopum benedictum... Forma hujus sacramenti est hæc: Per istam unctioem, & suam piissimam misericordiam, indulget tibi Dominus, quicquid per visum &c.* 6. de ordine: *Cujus materia est illud, per cuius traditionem confertur ordo, iucis presbyteratus traditur, per calicem cum vino, & patena cum pane, porrectionem... Forma sacerdotij talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & mortuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Nota obiter, Pontificale Romanum titulo, de ordinatione presbyteri formam hujus sacramenti aliquantum, quoad verba, non quoad sensum diversam, assignare, nempe hanc: *Accipe potestatem offerre sacrificium DEO, Missæque celebrare, san pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini. Resp. Amen.*

Tandem de matrimonio dicit hoc Concilium: *Causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus, per verba de presenti expressus:* ergo supponit, id aliquando posse fieri per solos nutus, vel scripturas, vel alia signa, consensum internum manifestantia, licet regulariter, seu ordinariè verba adhibeantur: id, quod etiam confirmat constans usus, & traditio Ecclesiæ: quod argumentum est validissimum. Alia insuper ratio discriminis inter matrimonium, & cætera sacramenta est: quod Christus Dominus, elevando matrimonium in ordinem sacramentorum, non mutaverit ejus naturam, sed reliquerit illud in ratione contractus legitimi: qui, cum inter homines validissimè, vel nutibus, vel scripturis perficiatur, etiam iisdem matrimonium perfici potest. Solum ei Christus addidit infallibilem significationem gratiæ. Reliqua verò sacramenta primò instituit Christus in signa gratiæ,

etique clarissima voluit; unde voluit etiam, ea constare verbis formalibus, tanquam signis manifestissimis: quare autem ita voluerit, sit pro ratione voluntas.

37. Probatur 2. conclusio. Universalis praxis Ecclesiæ ad valorem sacramentorum semper requirit, ut adhibeantur res, & verba: sed hæc universalis, & constans praxis, est regula, & traditio, ex qua utique debemus rescire, quid ad sacramenta sit necessarium: ergo. Confir. S. Scripturæ etiam indicant, in administratione sacramentorum res, & verba adhibenda esse: ergo. prob. ant. sic in baptismo ablutionem, & verba Christus requirit *Matth. 28. v. 19. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* In confirmatione *Actorum 8. v. 15. & 17.* ponitur impositio manuum tanquam res, & oratio tanquam verba. In Eucharistia *Matth. 26. v. 26.* ponitur panis, seu species illius, & verba consecratoria ejus: dein *v. 27.* calix, seu vinum, aut ejus species, ac *v. 28.* verba ejus consecratoria. In extrema unctioe ponitur *Jacobi 5. v. 14.* unctio olei tanquam res, & oratio tanquam verba &c. Idem constanter tradiderunt SS. Patres, & notissimum est illud S. Augustini *tract. 80. in Joan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.*

38. Dices 1. Etsi ista requirantur ad sacramenta, non tamen sunt partes ipsi intrinsecæ: ergo nondum sufficienter est probata nostra assertio. prob. ant. etsi Concilium Florentinum dicat, istis perfici, vel confici sacramentum, tamen, cum istud etiam conficiatur à causis extrinsecis, per hoc nondum probatur, materiam, & formam esse causas intrinsecas, seu partes: ergo. Confir. Concilium eodem modo dicit, sacramenta perfici personâ, & intentione ministri, quæ tamen plurimi non recentent inter constitutiva intrinsecæ sacramentorum: ergo neque debent inter ea recenteri materia, & forma.

Resp. neg. antec. ad prob. diff. antec. non probatur assertio ex eo præcisè, quod Concilium dicat, sacramenta istis perfici. om. ant. ex eo, quod dicat, sacramenta perfici rebus, & verbis tanquam materiâ, & formâ. neg. ant. & conf. Perficitur aliquid ab aliquibus, vel tanquam à causis intrinsecis, vel tanquam à causis extrinsecis: illæ sunt partes, non istæ. Jam verò materia, & forma, censentur causæ intrinsecæ; licet minister, & intentio interim omittantur esse causæ extrinsecæ, de quare inferius. Ad confir. diff. eodem modo ant. & neg. seq.

39. Dices 2. Concilium Florentinum, assignans materiam sacramentorum, assignat in quinque saltem sacramentis, tantum materiam remotam: ergo ex Concilio non probatur, aliquam materiam esse sacramentis intrinsecam, vel ea constitutivè. Resp. Recentiores quidam cum Cardinali de Lugo, & Arriaga, asserunt, materiam remotam esse partem intrinsecam sacramenti, idque volunt probare ex regula partis communiter receptæ. Alii autem auctores, præsertim antiquiores, negant, materiam, remotam esse